

Dlaczego wspólnie możemy czuć się bezpiecznie?

Michał Szczepanik

Scenariusz interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego do edukacji dla bezpieczeństwa dla II etapu edukacyjnego – szkoła podstawowa

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Grażyna Wiśniewska
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

1. Temat projektu:

Dlaczego wspólnie możemy czuć się bezpiecznie?

2. Osoby prowadzące projekt

2.1. Koordynator (przedmiot):

- nauczyciel edukacji dla bezpieczeństwa (EDB).

2.2. Pozostali:

- nauczyciel wiedzy o społeczeństwie (WOS);
- nauczyciel informatyki.

3. Ramy czasowe

3.1. Początek projektu

Projekt należy rozpocząć na pierwszej lekcji, na której zostaną omówione zagadnienia bezpieczeństwa państwa. W programie nauczania Leszka S. Lesińskiego jest to temat pierwszy temat w dziale I, *Bezpieczeństwo państwa*. Realizacja projektu w szkole jest możliwa na dwóch lekcjach EDB. W ciągu kolejnych czterech tygodni można to robić np. w ramach zajęć dodatkowych. Większość czynności związanych z projektem uczniowie mogą wykonać w domu, pracując zdalnie w zespołach projektowych, kontaktując się w szkole z nauczycielem EDB, WOS-u i informatyki.

3.2. Zakończenie projektu

Na realizację wszystkich celów i zadań planujemy poświęcić ok. sześć tygodni, podsumowanie projektu nastąpi na lekcji edukacji dla bezpieczeństwa, będzie ono utrwaleniem wiadomości przed sprawdzianem wiedzy.

4. Cele projektu

4.1. Cel ogólny:

Poznanie organizacji międzynarodowych odpowiedzialnych za utrzymanie pokoju i współpracy między państwami.

4.2. Cele szczegółowe:

Cele poznawcze

- zdefiniowanie pojęcia bezpieczeństwa w zależności od tego, kogo lub czego dotyczy;
- porównanie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego;
- ocenienie aktywności Polski w działaniach instytucji międzynarodowych;
- określenie korzyści z obecności Polski w Unii Europejskiej – zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak i lokalnym, z uwzględnieniem ewentualnych korzyści dla swojej rodziny i bliskich.

Cele kształcące

Cele oparte są na zapisach podstawy programowej z edukacji dla bezpieczeństwa i wiedzy o społeczeństwie dla II etapu edukacyjnego.

Edukacja dla bezpieczeństwa. Uczeń:

- zna i charakteryzuje podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa, rozumie istotę problemu bezpieczeństwa; wymienia składniki bezpieczeństwa państwa;
- jest zorientowany w geopolitycznych uwarunkowaniach bezpieczeństwa, wynikających z położenia Polski;
- zna i przedstawia rolę organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.

Wiedza o społeczeństwie. Uczeń:

- przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości;
- wymienia cele i przejawy działania Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (NATO);
- wymienia cele działania Unii Europejskiej; znajduje informacje o życiorysie politycznym Ojców Europy oraz obywateli polskich pełniących ważne funkcje w instytucjach unijnych;
- przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących; znajduje informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim regionie;
- przedstawia działalność Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego;
- formułuje sądy w sprawach wybranych problemów społecznych współczesnego świata; rozważa propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie.

Cele szczegółowe dla uczniów:

- dowiesz się, jakie elementy składają się na pojęcie bezpieczeństwa;
- wymienisz uwarunkowania bezpieczeństwa Polski wynikające z jej położenia;
- poznasz instytucje międzynarodowe zajmujące się bezpieczeństwem i współpracą;
- dowiesz się, jaką rolę odgrywa Polska w kształtowaniu bezpieczeństwa na świecie;
- przeanalizujesz korzyści i straty wynikające z obecności Polski w Unii Europejskiej i NATO;
- weźmiesz udział w debacie;
- rozwinięsz umiejętność współpracy w zespole projektowym;
- pogłębisz umiejętność samooceny i oceny koleżeńskiej;
- poddasz ewaluacji działania swoje i całego zespołu.

5. Treści nauczania

Przedmiot I: Edukacja dla bezpieczeństwa

Wymienione niżej treści nauczania zostały uwzględnione w programach:

- Krawińska A., 2019, *Informatyka – Twój świat jutra. Program nauczania informatyki w klasach IV–VIII szkoły podstawowej*, Warszawa: ORE.
- Lesiński L.S., 2019, *Jestem bezpieczny. Program nauczania do edukacji dla bezpieczeństwa dla II etapu edukacyjnego. Zakres podstawowy*, Warszawa: ORE.
- Mojski M.B., 2019, *Aktywny i odpowiedzialny obywatel i obywatelka. Program nauczania wiedzy o społeczeństwie dla szkoły podstawowej*, Warszawa: ORE.

5.1. Edukacja dla bezpieczeństwa:

- bezpieczna nauka w bezpiecznym państwie (PP I.1);
- współczesny świat a bezpieczeństwo Polski (PP I.2, I.3).

5.2. WOS:

- Po co obywatelom państwo? (PP VIII)
- Jak działa Organizacja Narodów Zjednoczonych? (PP XII)
- Dla naszego bezpieczeństwa – o Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego. (PP XII)
- Od planu Schumana do Traktatu Lizbońskiego – przeszłość i przyszłość Unii Europejskiej. (PP XII)
- Debata o korzyściach i stratach z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. (PP XII)
- Polska na arenie międzynarodowej. (PP XII)
- Czy uda się zbudować „cywilizację miłości”? – O globalnych problemach współczesnego świata. (PP XII)
- Co ciekawego można odnaleźć w mojej małej ojczyźnie? (PP VI, VII)

5.3. Informatyka:

- rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie złożonych problemów (PP I.2);
- posługiwanie się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi (PP III);
- przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa (PP V).

6. Charakterystyka odbiorców

Typ szkoły: Szkoła podstawowa

Wiek uczniów: 13–14 lat

Klasa: VIII

Projekt jest skierowany do wszystkich uczniów wskazanego poziomu edukacyjnego. Założenia projektu nie generują barier w dostępie dla uczniów ze zróżnicowanymi i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE).

Zróżnicowanie potrzeb i umiejętności

Zapewnienie odpowiednich warunków uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi możliwe jest poprzez stworzenie zróżnicowanych grup, w których na równych prawach znajdują się uczniowie wymagający dodatkowego wsparcia. Należy dostosować do możliwości ucznia wymagania, metody i formy pracy, a także sposób ewaluacji projektu. Zadaniem nauczyciela jest zadbanie o odpowiednie dla ucznia ze SPE środowisko dla realizacji celów projektu. Na początku należy dokładnie poznać predyspozycje uczniów, tak by każdy mógł osiągnąć sukces i rozwinąć talenty. W trakcie projektu należy dokonywać częstych stopklatek oraz dbać o to, by stale utrzymywała się motywacja do wykonywania zadań. Dla uczniów niewidomych i słabowidzących należy stosować przede wszystkim metody oparte na głosie, np. dyskusja, debata, elementy wykładu. Należy też zadbać o odpowiedni kontrast i wielkość czcionki. Tak przygotowane materiały są dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (zpe.gov.pl; dostęp 16.12.2022). Uczniowie niesłyszący lub z niedosłuchem powinni pracować głównie ze słowem pisanym, sprawdzają się w ich przypadku metody oglądowe,

np. pokaz, analiza źródeł ikonograficznych. Uczniowie ze spektrum autyzmu wymagają ćwiczenia umiejętności społecznych i komunikacyjnych; informacje o tym, jakie działania temu posłużą, często znajdują się w zaleceniach poradni psychologiczno-pedagogicznej. Uczniom ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (np. z dyskalkulią, dysortografią, dysgrafią) należy zapewnić więcej czasu na wykonanie zadań. Powinno się ich zachęcać do korzystania ze środków dydaktycznych dostosowanych do dysfunkcji, np. komputera, słowników ortograficznych. W punkcie dotyczącym zadań do wykonania w projekcie określono niektóre aktywności możliwe do zrealizowania przez uczniów ze SPE. Uczniowie szczególnie uzdolnieni mogą odgrywać rolę liderów zespołów, a także nieść pomoc innym uczniom.

Żaden z etapów projektu nie generuje barier wykluczających uczniów z jego realizacji. Projekt nie wymaga wkładu finansowego ucznia lub szkoły. Zamiast płatnych programów do przygotowania poradnika można wykorzystać bezpłatne pakiety, np. Open Office. W każdej grupie projektowej wymagane jest, aby co najmniej jeden z uczniów posiadał dostęp do prywatnego komputera z internetem, tabletu lub smartfona.

7. Formy i metody realizacji projektu

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Metody pracy:

- mapa myśli;
- praca z tekstem;
- opowiadanie – przedstawienie tematu o określonej akcji i w czasie;
- burza mózgów;
- metoda przypadków;
- dyskusja;
- debata.

Powyższe metody można wykorzystać w różnych fazach projektu. Większość z nich, a także wszystkie formy pracy da się zastosować w trybie zdalnym z użyciem materiałów zamieszczonych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej oraz dzięki bezpłatnym narzędziom umożliwiającym pracę w chmurze.

8. Sposób realizacji projektu edukacyjnego

I. Zainicjowanie projektu

Organizacja pracy zespołów projektowych i organizacja konsultacji

Dobór uczniów do zespołów projektowych może wynikać z ich zainteresowań, dlatego na początku nauczyciel dokładnie opisuje zadania z określeniem zasobów niezbędnych do ich wykonania. Nauczyciel wraz z uczniami powołuje grupy i w każdej wyłania lidera, czyli ucznia, który będzie motywował pozostałych członków do pracy i będzie odpowiedzialny za jej ostateczny rezultat: publiczną prezentację projektu.

- Praca w zespole I wymaga, aby uczniowie i uczennice posiadali umiejętność pracy w arkuszu kalkulacyjnym, potrafili przygotowywać wykresy z danych oraz prezentację multimedialną. Zalecane jest, aby ten zespół pracował ogólnie dostępnymi narzędziami online, np. w pakiecie Google czy Office 365.
- Praca w zespole II wymaga umiejętności sprawnego wystawiania się, przygotowania do wystąpienia publicznego, umiejętności opanowania tremy i gromadzenia argumentów potrzebnych w czasie debaty.
- Praca w zespole III wymaga umiejętności artystycznych, tworzenia plakatów dowolnymi technikami.
- Praca w zespole IV wymaga umiejętności wyszukiwania informacji, przetwarzania ich, a następnie przygotowania prezentacji multimedialnej.

Liczba zespołów zależy od liczby uczniów w klasie i wybranych tematów, jednak do pełnej realizacji projektu potrzebne są co najmniej cztery grupy projektowe. Wybrani uczniowie z każdej grupy oraz liderzy będą w przedostatnim tygodniu pracy przygotowywać publiczną prezentację projektu.

Zespoły spotykają się bądź wirtualnie przy nauczaniu zdalnym, bądź wyznaczają miejsce spotkań w czasie poza lekcjami. Częstotliwość spotkań uczniowie mogą ustalić sobie sami. Zaleca się jedno spotkanie w tygodniu (poza konsultacjami z nauczycielami WOS-u i EDB).

Uczniowie w każdej z grup w pierwszym tygodniu określają:

- zasady komunikowania się w grupie (podejmowania decyzji, rozwiązywania konfliktów, sposobu przekazywania informacji – np. przez komunikator);
- zasady pracy zespołu zadaniowego;
- podział pracy w poszczególnych zespołach;
- sposób dokumentowania działań w projekcie;
- podział odpowiedzialności za realizację poszczególnych zadań.

Zaleca się stworzenie karty pracy zespołu zadaniowego (załącznik nr 1), którą wspólnie wypełniają uczniowie i nauczyciel EDB. Może ona mieć formę tabeli. Karta jest dokumentacją działań w projekcie, uczniowie tworzący zespół zadaniowy uzupełniają ją na bieżąco, a następnie okazują nauczycielowi na jego prośbę lub podczas spotkania konsultacyjnego.

Praca w projekcie nie wiąże się z zagrożeniami. Należy poinformować uczniów, aby przeprowadzali ankietywanie osób, które bardzo dobrze znają, np. rodziców, dziadków. Jeśli uczeń chce przeprowadzić rozmowę z osobą, której nie zna lub zna ją w małym stopniu, musi uzyskać zgodę swoich rodziców. Byłoby najlepiej, gdyby rodzice mu wtedy towarzyszyli. Niektóre informacje, obrazy związane z tematem bezpieczeństwa czy konfliktów mogą być trudne do zaakceptowania dla uczniów szczególnie wrażliwych na ludzką krzywdę. Uczniów należy na samym początku powiadomić, że w przypadku znalezienia informacji lub grafiki, które wywołają w nich skrajne emocje, poczucie zagrożenia, mogą zgłosić się do szkolnego pedagoga lub psychologa. Nauczyciel podaje również dane kontaktowe tych osób.

Pierwsze spotkanie w projekcie to spotkanie nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa, informatyki i wiedzy o społeczeństwie, którzy uzgadniają ogólne ramy projektu

(z uwzględnieniem podstawy programowej): zakres, organizację i metody pracy. W trakcie spotkania zostaje określona grupa docelowa uczniów, omówione zostają specyficzne potrzeby edukacyjne osób, które będą realizować projekt.

Drugie spotkanie to spotkanie uczniów z nauczycielami i wspólna praca nad ustaleniem tematu, zadań i zakresu projektu. Proponowane aktywności można zmodyfikować w zależności od potrzeb wynikających z potencjału grupy uczniów i ich zainteresowań.

Na spotkaniu z uczniami nauczyciele proponują temat projektu, przedstawiają planowane aktywności, a każda z aktywności rozpisana jest na jednej kartce. Uczniowie otrzymują dwie karteczki samoprzylepne, na których wpisują swoje imiona, po czym wklejają je na karcie z opisem aktywności. Aby do jednej aktywności nie przypisało się zbyt wielu uczniów, nauczyciel określa, ile osób może zasilić tę grupę, biorąc pod uwagę liczbę uczniów realizujących projekt. Przekazuje również uczniom zasady oceny projektu.

W trakcie drugiego spotkania zostaje sporządzony kontrakt, który następnie zostaje podpisany przez uczniów i nauczyciela – załącznik nr 2.

II. Realizacja projektu

Po dokonaniu przydziału zadań nauczyciel przedstawia instrukcję projektu.

Instrukcja określa:

Temat projektu i jego cele, a także uzasadnienie wyboru tematu. Przykład brzmienia tematu: „Dlaczego wspólnie możemy czuć się bezpiecznie?”.

Cele w języku ucznia:

- dowiesz się, jakie elementy składają się na pojęcie bezpieczeństwa;
- wymienisz uwarunkowania bezpieczeństwa Polski wynikające z jej położenia;
- poznasz instytucje międzynarodowe zajmujące się bezpieczeństwem i współpracą;
- dowiesz się, jaką rolę odgrywa Polska w kształtowaniu bezpieczeństwa na świecie;
- przeanalizujesz korzyści i straty wynikające z obecności Polski w Unii Europejskiej i NATO;
- weźmiesz udział w debacie;
- rozwinięsz umiejętność współpracy w zespole projektowym;
- pogłębisz umiejętność samooceny i oceny koleżeńskiej;
- poddasz ewaluacji działania swoje i całego zespołu.

Źródła informacji

W instrukcji nauczyciel podaje źródła zawierające informacje związane z projektem. Sami uczniowie również wyszukują i selekcjonują materiały potrzebne do wykonania zadań.

Podręczniki:

- podręcznik do wiedzy o społeczeństwie dla klasy VIII;
- podręcznik do edukacji dla bezpieczeństwa dla klasy VIII.

Nauczyciel może polecić uczniom e-materiały dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej:

- Historia polskiej drogi do NATO (dostęp 13.08.2022);
- Historia Unii Europejskiej (dostęp 13.08.2022);
- Polska misja ONZ w Kambodży (dostęp 13.08.2022);
- Historia ONZ (dostęp 13.08.2022);
- Uwarunkowania bezpieczeństwa państwa (dostęp 13.08.2022);
- System bezpieczeństwa narodowego – ogólna charakterystyka (dostęp 13.08.2022);
- Międzynarodowe prawo humanitarne (dostęp 13.08.2022);
- Czy z ONZ świat jest lepszy? (dostęp 13.08.2022);
- Polska w NATO (dostęp 13.08.2022);
- Polska w Unii Europejskiej (dostęp 13.08.2022);
- Polska i Polacy w Unii Europejskiej (dostęp 13.08.2022);
- Unia Europejska. Cele i etapy integracji (dostęp 13.08.2022);
- Organizacja Narodów Zjednoczonych. Pokój – bezpieczeństwo – współpraca (dostęp 13.08.2022);
- Konflikty zbrojne we współczesnym świecie (dostęp 19.08.2022);
- Polska we współczesnym świecie (dostęp 19.08.2022);
- Globalna wioska w obliczu zagrożeń (dostęp 19.08.2022);
- Razem bezpieczniej. Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (dostęp 19.08.2022);
- Organizacje pozarządowe chroniące prawa człowieka (dostęp 19.08.2022).

Uczniowie mogą nawiązać kontakt z urzędem gminy lub najbliższą instytucją zajmującą się integracją europejską, aby dowiedzieć się, jakie korzyści dla gminy wiążą się z realizacją projektów współfinansowanych przez Unię Europejską. Jeśli takie projekty były realizowane w szkole, powinni udać się do dyrekcji szkoły celem uzyskania informacji na ich temat.

Nauczyciel może także zachęcić uczniów do skorzystania z materiałów Komisji Europejskiej, które można zamówić bezpłatnie do szkoły:

- learning-corner.learning.europa.eu (dostęp 19.08.2022).

Zadania do wykonania

1. Praca indywidualna

Każdy uczeń przeprowadza wywiad z czterema osobami. Najlepiej, aby były to osoby w zróżnicowanym wieku, w tym przynajmniej jedna osoba mająca więcej niż 70 lat. Pytania w ankiecie mają dotyczyć poczucia bezpieczeństwa w Polsce i na świecie. Ankieta może przyjąć dowolną postać, może zawierać pytania ze skalą zamkniętą od 1 do 10 lub odpowiedziami: tak, raczej tak, nie wiem, raczej nie, nie (ewentualnie innymi). Do pytań zamkniętych należy dodać możliwość udzielenia komentarza. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i niepełnosprawnościami, np. z zespołem Aspergera, z niedostosowaniem społecznym, mogą zrealizować wywiad wśród pracowników szkoły. Zaleca się, aby tacy uczniowie przeprowadzali wywiady w parach.

Przykładowe pytania:

1. Czy Pana/Pani zdaniem Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?
2. Czy sytuacja bezpieczeństwa ekonomicznego w naszym kraju zmierza w dobrym czy w złym kierunku?
3. Jaki jest Pana/Pani stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej?

4. Czy Pana/Pani zdaniem Polska powinna angażować się w wojskowe misje stabilizacyjne w rejonach objętych walkami zbrojnymi?
5. Jakie zagrożenia w perspektywie najbliższych 10 lat stanowią największe wyzwanie dla utrzymania bezpieczeństwa na świecie?

Zaleca się, aby w pierwszym tygodniu uczniowie wspólnie opracowali ankietę, nie zapominając o zbieraniu takich danych, jak płeć respondenta i jego wiek. Ankietę przygotowują liderzy każdego z zespołów lub wskazani przez zespół uczniowie, na tym etapie oceny jakości pytań dokonuje nauczyciel WOS-u.

2. Praca zespołowa

- I zespół dokonuje analizy wszystkich ankiet, wyniki wpisuje do arkusza kalkulacyjnego, opracowuje wykresy i umieszcza je w prezentacji multimedialnej. Pokaz prezentacji odbędzie się podczas prezentacji projektu.
- II zespół przygotowuje debatę oksfordzką na temat korzyści i strat wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Debatę ma być elementem prezentacji projektu. Do udziału w niej zapraszani są uczniowie z innych grup projektowych. Zasady przygotowania debaty oksfordzkiej przedstawione są w punkcie 9 (Materiały pomocnicze).
- III zespół przygotowuje sesje posterowe na temat organizacji międzynarodowych przyczyniających się do zapewnienia pokoju na świecie. W wykonanie plakatów mogą włączać się uczniowie z innych grup projektowych. Zespół opracowuje zasady przygotowania plakatów, uwzględnia możliwe do wykorzystania techniki. Plakaty mogą być jednotematyczne, dotyczące działania jednej z organizacji, np. NATO, lub wielotematyczne.
- IV grupa przygotowuje prezentację multimedialną, w której przedstawia zaangażowanie Polski w działania wybranych instytucji międzynarodowych na przestrzeni ostatnich 10 lat. Mogą to być Unia Europejska, NATO, Organizacja Narodów Zjednoczonych. W prezentacji powinny zostać uwzględnione informacje na temat udziału Polski w misjach stabilizacyjnych.

Możliwe sposoby realizacji:

Uczniowie, wykonując zadania lub dokumentując je, mogą wybrać odpowiednie do tego narzędzia. Dobrym rozwiązaniem jest folder w chmurze, np. Google, Office 365, w którym mogą gromadzić materiały. Na lekcjach informatyki w szkole podstawowej nabyli umiejętności korzystania z tych narzędzi. Mogą również skorzystać z wielu samouczków znajdujących się na platformie YouTube.

Uczniowie, którzy mają trudności w nauce, ale posiadają uzdolnienia plastyczne, powinni być włączani w działania zespołu III. Uczniowie, u których stwierdzono zaburzenia w sferze komunikacji, powinni być angażowani w działania zespołu I i koncentrować się na selekcji danych.

Harmonogram

Pierwszy tydzień – doprecyzowanie celów, wybór zagadnień, zespołów projektowych, wyłonienie liderów w każdym zespole.

Drugi tydzień – opracowanie ankiety i sposobu gromadzenia danych, np. w formularzu Google lub Office. I część projektu.

Trzeci i czwarty tydzień – praca zespołów I–IV nad swoim zadaniem; konsultacje z nauczycielami EDB i WOS-u.

Piąty tydzień – podsumowanie II części projektu, przygotowanie się do publicznej prezentacji. Zespół III w tym czasie przygotowuje wystawę plakatową.

Szósty tydzień – prezentacja wyników prac zespołów i podsumowanie projektu.

Sposoby i terminy konsultacji

Np. konsultacje w każdy wtorek w godz. 14:15–15:00 dla grup.

Konsultacje całego zespołu w każdy piątek 14:15–15:00.

Sposób prezentacji rezultatów częściowych

Częściowe zadania prezentowane będą na spotkaniach całej klasy z koordynatorem oraz podczas konsultacji.

Sposób dokumentowania

Portfolio projektowe – część dokumentacji projektowej może być umieszczona w wirtualnej chmurze. Plakaty przygotowane przez uczniów zespołu III przechowywane są w szkole, następnie zostają opisane danymi autora: imię i nazwisko, klasa.

Sposoby prezentacji i czas jej trwania:

- Prezentacja plakatów w szkole – piąty, szósty tydzień trwania projektu i tydzień po jego zakończeniu.
- Prezentacja wyników ankiet (zespół I), prezentacji multimedialnej (zespół IV) – w czasie zajęć edukacji dla bezpieczeństwa (1 godzina lekcyjna).
- Publikacja wyników ankiety i prezentacji na stronie szkoły – po zakończeniu prezentacji w szkole.
- Debata oksfordzka – w szóstym tygodniu trwania projektu; debata może być przygotowana po zajęciach lekcyjnych, można zaprosić na nią nauczycieli, rodziców i uczniów innych klas.

Kryteria oceny projektu (załącznik nr 3):

- realizacja zadań w grupie;
- współpraca w grupie;
- indywidualna praca ucznia.

III. Prezentacja rezultatu projektu

Końcowy etap to przygotowanie publicznej prezentacji projektu. Wybrani uczniowie z każdej z grup oraz liderzy wspólnie opracowują jej plan. Część materiałów może zostać zaprezentowana na szkolnej stronie internetowej. Wszystkie plakaty przygotowane przez uczniów można sfotografować telefonem komórkowym z użyciem bezpłatnej aplikacji Microsoft Lens, która pozwala na kadrowanie zdjęcia, jego wyostrenie i kompresję obrazu.

Na tym etapie rola nauczyciela polega na:

- ustaleniu czasu prezentacji i pomocy w pozyskiwaniu niezbędnych środków, np. projektora, materiałów do przygotowania zaproszeń, plakatów informacyjnych;
- ustaleniu miejsca prezentacji plakatów.
- ustaleniu miejsca, w którym odbędzie się debata, i zaproszeniu na nią gości.

Należy wziąć pod uwagę uczniów ze SPE i przygotować takie formy prezentacji publikacji, aby każdy uczeń mógł z niej skorzystać. Jeśli w szkole są uczniowie niedowidzący, należy zadbać o właściwe przygotowanie projektora i ekranu. W przypadku uczniów słabosłyszących należy zapewnić odpowiednie nagłośnienie sali, w której będzie prowadzona debata.

IV. Podsumowanie, ocena, ewaluacja

Ocena

Dokonując oceny projektu, należy brać pod uwagę jego cele, kryteria sukcesu i kryteria oceny. Kryteria oceny powinno się ustalić wspólnie z uczniami, a następnie sprawdzić, czy dla każdej osoby są one jednoznaczne. Ocena może zostać wyrażona w postaci stopnia szkolnego, zgodnie z zasadami obowiązującymi w szkole lub w postaci informacji zwrotnej. Każdy zespół zadaniowy powinien zostać doceniony nawet za najmniejszy wkład pracy, a ocena końcowa powinna być uzasadniona w formie pisemnej lub ustnej.

Oprócz oceny nauczycielskiej zaleca się zastosowanie oceny koleżeńskiej. Oceniając się w ten sposób, uczniowie przekazują sobie informacje zwrotne w odniesieniu do celów projektu, kryteriów sukcesu i kryteriów oceny. Taka ocena, wystawiona uczniowi przez ucznia, nie może mieć formy stopnia szkolnego. Ocena może dotyczyć zarówno pracy danego ucznia w zespole, jak i pracy całego zespołu.

W ocenie zespołu uczniowie odpowiadają na pytania:

- Co zostało zrealizowane, a co nie?
- Dlaczego nie wszystko zostało zrealizowane?
- Co można poprawić we współpracy osób w grupie?
- Co zrobilibyśmy inaczej, gdybyśmy realizowali wspólnie inny projekt?

W przypadku publicznej prezentacji zaproszeni obserwatorzy także mogą dokonać oceny projektu. Z uwagi na trudność z zebraniem informacji zwrotnych od wielu osób ocena ta może polegać na określeniu stopnia zrealizowania celu. Każdy obserwator otrzymuje kartę, na której znajduje się skala od 1 do 10. Pod skalą obserwatorzy wpisują odpowiedzi na dwa pytania:

- Czego dowiedziałem(-am) się w czasie prezentacji?
- Co więcej chciał(a)bym wiedzieć?

Do każdej z tych kategorii należy dopisać wymagania i ewentualnie punktację.

Ewaluacja

Kształtowanie celów wychowawczych projektu może być wzmacniane poprzez dokonywanie uczniowskiej samooceny. Samoocena nie może jednak wiązać się z wystawieniem stopnia szkolnego. Pytania do samooceny mogą być podobne do tych, które występowały wcześniej w ocenie pracy grupy. Istotne jest, aby zachować kolejność:

1. samoocena;
2. ocena koleżeńska w obrębie własnej grupy;
3. ocena pracy innych grup;
4. ocena projektu jako całości.

Na każdym etapie oceny należy stosować się do kryteriów zaproponowanych na samym początku projektu.

Autoewaluacja nauczyciela

Nauczyciel koordynujący pracę zespołów projektowych może dokonać samooceny, określając, co mu się udało, z czym miał trudności, jakie obawy pojawiały się w czasie realizacji projektu, jakie działania podjął, aby przeciwdziałać trudnościom. Jeśli trudności wystąpiły, nauczyciel może wskazać, które umiejętności pozwoliły mu je pokonać. Warto też, by odnotował nowo zdobyte umiejętności wraz z refleksją o tym, jak mógłby zastosować je w przyszłości w koordynowaniu prac projektowych lub w codziennej pracy w szkole.

Samooce na uczniowska:

Uczeń odpowiada na pytania:

- Z czego jestem szczególnie zadowolony(-na)?
- Czego nie zrealizowałem i dlaczego?
- Jak oceniam współpracę w zespole?
- Co można by było poprawić w mojej współpracy z innymi osobami?
- Gdybym miał(a) wykonywać projekt raz jeszcze, co bym zmienił(a)?
- Czego nauczyłem(-am) się o sobie dzięki realizacji projektu?

Wypełnione karty samooceny podlegają analizie w zespole projektowym. Uczniowie wraz z nauczycielem edukacji dla bezpieczeństwa po dokonaniu oceny zespołu przygotowują rekomendacje dla kolejnych klas, które będą realizowały projekt w przyszłości.

9. Materiały pomocnicze

Debata oksfordzka to sformalizowany typ dyskusji dwóch zespołów nad postawioną tezą. Teza powinna mieć postać zdania oznajmującego. Należy przedstawić ją drużynom dostatecznie wcześniej, tak aby każda osoba mogła się odpowiednio przygotować. Zaleca się dać uczestnikom na wnikliwe opracowanie zagadnień ok. 2 tygodnie. W debacie oksfordzkiej drużyny są czteroosobowe. Przygotowując się do debaty, nie wiedzą, czy będą tezy bronić (Propozycja), czy ją obalać (Opozycja). Losowanie stanowisk odbywa się w dniu debaty, na 30 min przed nią. Z uwagi na warunki szkolne i czas związany z opisywanym projektem, losowania można dokonać przed prezentacją wyników projektu przez zespoły I, III i IV. Drużyny dostają 30 min na przejrzenie swoich notatek i wybranie najcelniejszych argumentów.

Debatą kieruje marszałek, czasem przy pomocy sekretarza. Marszałkiem może być nauczyciel lub uczeń. To on wita drużynę, udziela głosu kolejnym osobom, dba o kulturę słowa, ma możliwość wykluczenia osoby z debaty, jeśli ta osoba nie stosuje się do reguł. Sekretarz kontroluje czas. Osobną grupą jest jury, przyznające punkty za wypowiedź, argumentację. Punkty w debacie oksfordzkiej można stracić np. za niekulturalne zachowanie wobec drużyny przeciwnej lub zabieranie głosu bez pozwolenia marszałka.

Jako pierwszy zabiera głos mówca strony broniącej tezy, po nim mówca strony obalającej tezę.

Pierwszy mówca przedstawia swoją drużynę, wita drużynę przeciwną, marszałka, sekretarza, grono jury (mogą być nimi nauczyciele), publiczność. W czasie swojego

wystąpienia definiuje tezę debaty, czyli wyjaśnia, jak rozumie ją jego drużyna. Ta osoba może też przedstawić pierwsze argumenty swojego zespołu.

Drugi mówca podaje argumenty za tezą (Propozycja) lub przeciw tezie (Opozycja) wraz z ich uzasadnieniem. Może odnosić się do wypowiedzi strony przeciwnej.

Trzeci mówca zbija argumenty strony przeciwnej, ewentualnie podaje nowe argumenty.

Czwarty mówca podsumowuje argumentację swojej drużyny, nie wnosi nowych argumentów.

Każdy z mówców ma na swoje wystąpienie cztery minuty. Strony mogą zadawać sobie pytania lub udzielać informacji. O tym, ile pytań i informacji musi przyjąć drużyna, decyduje regulamin debaty, natomiast głos osobom, które chcą o coś zapytać lub coś dodać, zwykle udziela Marszałek. Za samowolne zabranie głosu drużynie mogą zostać odjęte punkty.

Struktura debaty:

Debatę rozpoczyna pierwszy mówca Propozycji. Następnie naprzemiennie wypowiadają się mówcy poszczególnych stron (pierwszy mówca Propozycji, pierwszy mówca Opozycji, drugi mówca Propozycji, drugi mówca Opozycji, trzeci mówca Propozycji, trzeci mówca Opozycji, czwarty mówca Propozycji, czwarty mówca Opozycji). Debatę zawsze kończy czwarty mówca strony Opozycji.

10. Materiały z zasobów ORE

Elert E., Wenda A., b.r., *Praca metodą projektu* (PDF, 2,2 MB, dostęp 4.08.2022), Warszawa: ORE.

Kotarba-Kańczugowska M., b.r., *Praca metodą projektu* (PDF, 202 kB, dostęp 4.08.2022), Warszawa: ORE.

Mikina A., Zajac B., 2012, *Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów szkół* (PDF, 1395 kB, dostęp 13.08.2022).

11. Załączniki

Załącznik nr 1 – Karta pracy zespołu zadaniowego

Karta pracy zespołu została opracowana w formie tabeli. Poszczególne kolumny tabeli:

- zadania szczegółowe;
- osoba odpowiedzialna za zadanie;
- materiały do realizacji zadania;
- termin realizacji;
- uwagi lub ocena realizacji zadania;
- sojusznicy.

Tabelę wypełniają przedstawiciele poszczególnych grup, nauczyciel na podstawie zapisów monitoruje postępy w pracy.

Załącznik nr 2 – Kontrakt

Kontrakt realizacji projektu edukacyjnego.

1. Temat projektu: Dlaczego wspólnie możemy czuć się bezpieczniej?
2. Data zawarcia kontraktu: ...

3. Kontrakt zawarto między nauczycielem ... a uczniami: ...
4. Cel projektu: określenie, w jakim stopniu możemy czuć się bezpiecznie w Polsce, biorąc pod uwagę zaangażowanie naszego kraju w działanie instytucji międzynarodowych; stworzenie prezentacji multimedialnej, sesji posterowej, przygotowanie i przeprowadzenie debaty.
5. Postanowienia kontraktu:

Uczniowie:

- wraz z opiekunami określają temat projektu i zadania, które będą realizować;
- będą wykonywać zadania terminowo, zgodnie z harmonogramem, który wspólnie ustalili;
- pracują systematycznie;
- w czasie konsultacji przedstawiają wytwory swojej pracy;
- są pomocni względem koleżanek i kolegów, którzy mają trudności w realizacji zadań;
- nie krytykują działań kolegów i koleżanek, starają się zawsze dostrzegać pozytywne aspekty ich pracy;
- uczestniczą w przygotowaniu publicznej prezentacji i biorą w niej udział.

Opiekunowie:

- przygotowują dla uczniów materiały wyjaśniające, czym jest metoda projektu;
- wspólnie z uczniami opracowują harmonogram działań;
- czuwają nad prawidłowym przebiegiem projektu;
- udzielają wsparcia i konsultacji, kiedy tylko uczeń o to poprosi;
- przekazują na bieżąco informacje zwrotne związane z wykonywanymi zadaniami;
- dokonują oceny projektu wg karty oceny opracowanej wspólnie z uczniami.

Uczniowie zobowiązują się do zaprezentowania projektu w dniu: ...

Ustala się następujące terminy konsultacji: ...

(podpis opiekunów projektu) (podpisy członków zespołu uczniowskiego) (miejscowość, data)

Załącznik nr 3: Karta oceny projektu

Część 1 – karta samooceny

Zaznacz odpowiedź, z którą najbardziej się identyfikujesz:

1. Wykonywałem(-am) rzetelnie wszystkie powierzone mi zadania. TAK/NIE
2. Byłem(-am) punktualny(-na) i dotrzymywałem(-am) terminów. TAK/NIE
3. Byłem(-am) obecny(-na) na wszystkich spotkaniach konsultacyjnych. TAK/NIE
4. Jeżeli miałem(-am) problemy, zwracałem(-am) się o pomoc. TAK/NIE/NIE DOTYCZY
5. Pomagałem(-am) kolegom i koleżankom z innych zespołów. TAK/NIE/NIE DOTYCZY

Udziel odpowiedzi na poniższe pytania:

1. Dzięki pracy nad projektem nauczyłem(-am) się: ...
2. Nowe umiejętności mogę zastosować w: ...

Część 2 – karta oceny pracy ucznia

Ocena pracy ucznia w skali punktowej:

- 3 pkt – zrealizowano w pełni;
- 2 pkt – zrealizowano częściowo;
- 1 pkt – zrealizowano na minimalnym poziomie;
- 0 pkt – brak realizacji.

1. Uczeń wykonał wszystkie powierzone mu zadania: ... pkt

2. Uczeń był terminowy: ... pkt

3. Uczeń brał udział w przygotowaniu publicznej prezentacji: ... pkt

4. Uczeń brał udział w prezentacji projektu: ... pkt

5. Nowe umiejętności i nowa wiedza nabyte przez ucznia: ...

W przypadku uczniów ze SPE zaleca się opracowanie informacji zwrotnej w formie opisowej. Niektóre z punktów można pominąć w zależności od treści opinii lub orzeczenia posiadanych przez ucznia.

Załącznik nr 4: Arkusz monitorowania realizacji zadania grupowego:

Część 1 (wypełnia nauczyciel, wpisując imiona uczniów uczestniczących w spotkaniu grupy)

Uczniowie aktywni w czasie konsultacji: ...

Uczniowie, którzy wykonali terminowo swoje zadania: ...

Uczniowie, którzy sygnalizują problemy: ... Opis problemów: ...

Zadania zrealizowane w terminie: ...

Zadania niezrealizowane w terminie: ...

Wnioski sformułowane przez uczniów: ...

Rekomendacje nauczyciela: ...

Część 2 (wypełnia uczeń)

Na tym etapie projektu udało mi się: ...

Mam trudność z realizacją zadań: ...

Aby lepiej pracować nad zadaniami, potrzebuję: ...

Michał Szczepanik – nauczyciel dyplomowany biologii i edukacji dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej w Poczesnej i w Starczy. Trener. Współuczestniczył w tworzeniu obudowy merytorycznej kursu internetowego E-podręczniki do kształcenia ogólnego, ekspert merytoryczny w Wydziale Otwartych Zasobów Edukacyjnych ORE. Autor kilkudziesięciu publikacji, m.in. w programach „Akademia Uczniowska”, „Aktywna Edukacja”, „Wzór na rozwój”, „W świat z klasą”. Autor obudowy dydaktycznej do biologii i przyrody w programie Modelowa Szkoła Ćwiczeń w Szczecinku. Prowadził warsztaty i webinary dla Centrum Nauki Kopernik i Centrum Nauki Experyment. Jako praktyk zajmuje się upowszechnianiem oceniania kształtującego w szkołach.